

## بررسی ساختار عاملی نسخه‌های فارسی سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در دانشجویان

امید شکری\*، دکتر پروین کدیور\*\*، دکتر ولی... فرزاد\*\*\*،  
زهره دانشورپور\*\*\*\*، رضا دستجردی\*\*\*\*، مریم پاییزی\*\*\*\*\*

### چکیده

**هدف:** پژوهش حاضر با هدف بررسی ساختار عاملی نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف (RSPWB) - که در بر دارنده ابعاد شش‌گانه استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی و پذیرش خود است - انجام شد.

**روش:** نسخه ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف بر روی ۳۷۴ نفر دانشجوی (۱۵۸ مرد و ۲۱۶ زن) که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای - چندمرحله‌ای و تصادفی انتخاب شده بودند، اجرا شد. به کمک تحلیل عاملی تأییدی سه الگوی رقیب برای هر یک از مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی ارزیابی شدند. داده‌ها به کمک تحلیل عاملی تأییدی و تحلیل واریانس چندمتغیری تحلیل شدند.

**یافته‌ها:** نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان دادند، در حالی که الگوی چندبعدی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد، الگوی سلسله مراتبی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف برای نسخه‌های یادشده برازش بهتری با داده‌ها به دست داد. هم‌چنین، نتایج نشان دادند که در این نمونه الگوی تک‌عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف برای سه نسخه سه، نه و ۱۴ سؤالی یک الگوی اندازه‌گیری غیرقابل قبول است.

**نتیجه‌گیری:** نتایج به دست آمده در این پژوهش، یافته‌های برخی از بررسی‌های پیشین را تکرار و از الگوی سلسله مراتبی با یک عامل مرتبه بالاتر به‌زیستی روانشناختی ریف (مبنی بر این که RSPWB از شش بعد تقریباً متمایز تشکیل شده است)، حمایت نمود.

**کلیدواژه:** مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف، تحلیل عاملی تأییدی، دانشجویان

\* دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران. تهران، خیابان انقلاب، خیابان خاقانی، دانشگاه تربیت معلم تهران، ساختمان شماره ۱۴۹،

E-mail: oshokri@yahoo.com

طبقه هشتم، گروه روانشناسی. دورنگار: ۸۸۲۵۵۸۰-۰۲۱ (نویسنده مسئول).

\*\* دکترای روانشناسی تربیتی، استاد دانشگاه روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.

\*\*\* دکترای تخصصی روانشناسی تربیتی، استادیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.

\*\*\*\* کارشناس ارشد روانشناسی عمومی دانشگاه تربیت معلم تهران.

\*\*\*\*\* دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.

\*\*\*\*\* کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران.



## مقدمه

علاقه رو به رشد نسبت به روانشناسی مثبت، بر ضرورت طراحی ابزارهایی روا و پایا برای اندازه گیری مفاهیم محوری در این حوزه پژوهشی تأکید دارد (کییز<sup>۱</sup> و لوپز<sup>۲</sup>، ۲۰۰۲؛ ریف<sup>۳</sup> و سینگر<sup>۴</sup>، ۲۰۰۶). یک ابزار متداول در این حوزه مقیاس های به زیستی روانشناختی ریف<sup>۵</sup> (RSPWB) است. ریف (۱۹۸۹) این ابزار را بر پایه بازبینی ادبیات پژوهش و انسجام نظریه های رشدی و سلامت روانی، بالینی و طول عمر گسترش داد. وی این دیدگاه را در بردارنده ملاک های مشابه و مکمل سلامت روانشناختی مثبت می دانست. ابعاد نظری سلامت روانشناختی مثبت شامل استقلال<sup>۶</sup>، تسلط محیطی<sup>۷</sup>، رشد فردی<sup>۸</sup>، روابط مثبت با دیگران<sup>۹</sup>، هدف در زندگی<sup>۱۰</sup> و پذیرش خود<sup>۱۱</sup> هستند (آنتونلی<sup>۱۲</sup> و کاکونی<sup>۱۳</sup>، ۱۹۹۸؛ کاسولو<sup>۱۴</sup> و کاسترو-سولانو<sup>۱۵</sup>، ۲۰۰۱؛ ریف و سینگر، ۱۹۹۸).

تجربه استقلال با تجربه خود کفایی، توانایی رویارویی در برابر فشارهای اجتماعی و عمل بر اساس راه حل های فردی و ارزیابی خود از طریق معیارهای شخصی به دست می آید (ریف، ۱۹۸۹؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵؛ اسپرینگر<sup>۱۶</sup> و هاسر<sup>۱۷</sup>، ۲۰۰۶). توانایی فرد در انتخاب یا ایجاد محیط هایی متناسب با شرایط روانی خود به عنوان یکی دیگر از ویژگی های سلامت روانی مورد توجه قرار می گیرد. تسلط محیطی از طریق احساس تسلط و کفایت در مدیریت محیط اطراف خود، کنترل بر مجموعه پیچیده ای از فعالیت های بیرونی و بهره گیری مؤثر و کارآمد از فرصت های به وجود آمده مشخص می شود. با توجه به آن چه گفته شد، مشارکت فعال افراد در تسلط بر محیط، یک عنصر مهم و با اهمیت و بازتاب کنش روانشناختی مثبت فرد به شمار می رود (ریف، ۱۹۸۹؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵؛ اسپرینگر و هاسر، ۲۰۰۶). دیدگاه های رشدی، سلامت روانی و بالینی تجربه رشد مداوم فردی را، یک محور اصلی در تعریف سلامت روانی می دانند. این مقیاس نیز به کمک ویژگی هایی مانند احساس رشد مداوم، پذیرش تجارب جدید، تجربه تحول در خود و رفتار خود در طول زمان و تأکید بر تغییر مبتنی بر تجربه تعمق درباره خود و اثربخشی، مشخص می گردد (ریف، ۱۹۸۹؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵؛ اسپرینگر و هاسر، ۲۰۰۶). توانایی عشق ورزیدن به عنوان یک مؤلفه اصلی سلامت روانی به شمار رفته و روابط مثبت با دیگران به کمک ویژگی هایی مانند برقراری روابط

گرم، رضایت بخش و قابل اعتماد با دیگران، حساسیت نسبت به رفاه دیگران، توانایی همدلی بالا و صمیمیت میان فردی نشان داده می شود. داشتن درک روشنی از هدف در زندگی، احساس جهت یابی و هدفمندی پایه سلامت روانی به شمار می رود. این مقیاس نیز به کمک ویژگی هایی مانند احساس هدفمندی و جهت یابی در زندگی و تجربه احساس معنا و مفهوم در زندگی گذشته و حال مشخص می شود (ریف، ۱۹۸۹؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵؛ اسپرینگر و هاسر، ۲۰۰۶). پذیرش خود به کمک ویژگی هایی مانند نگرش مثبت نسبت به خود، شناخت و پذیرش ابعاد چندگانه وجود خود و هم چنین نگرش مثبت نسبت به گذشته خود مشخص می گردد. بررسی ها نشان می دهند که پذیرش خود یکی از مهم ترین ملاک های به زیستی است و به عنوان یک ویژگی اصلی سلامت روانی و هم چنین ویژگی خودشکوفایی، کارکرد بهینه و بالیدگی تعریف می شود (ریف، ۱۹۸۹؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵؛ اسپرینگر و هاسر، ۲۰۰۶).

برای ساخت این پرسش نامه نخست ابعاد شش گانه از دیدگاه نظری تعریف شده و بر پایه این تعاریف، ۸۰ پرسش طراحی شد. سپس این پرسش ها بر پایه ملاک هایی مانند ابهام و هماهنگی با تعریف هر مقیاس ارزیابی شد. ۳۲ پرسش برگزیده شده برای هر مقیاس (۱۶ پرسش مثبت و ۱۶ پرسش منفی) در یک بررسی راهنما در میان ۳۲۱ فرد بزرگسال ارزیابی گردیدند. از هر مقیاس ۲۰ پرسش که با توجه به ملاک های روان سنجی، بهتر ارزیابی شدند انتخاب و بر این اساس ۲۰ پرسش برای هر مقیاس باقی ماند.

در سال های بعد سه نسخه کوتاهتر از RSPWB ارائه شد. ریف، لی<sup>۱۸</sup>، اسکس<sup>۱۹</sup> و شوماته<sup>۲۰</sup> (۱۹۹۴) نسخه ۱۴ سؤالی مقیاس های به زیستی روانشناختی ریف را به کار بردند. سؤالات این مقیاس از نسخه ۲۰ سؤالی و بر پایه همبستگی سؤال-کل و هماهنگی با تعریف نظری انتخاب شدند. همبستگی های به دست آمده با مقیاس های اصلی از ۰/۹۷ تا

- |  |                                   |
|--|-----------------------------------|
| 1- Keyes                                     | 2- Lopez                          |
| 3- Ryff                                      | 4- Singer                         |
| 5- Ryff's Scales of Psychological Well-being |                                   |
| 6- autonomy                                  | 7- environmental mastery          |
| 8- personal growth                           | 9- positive relations with others |
| 10- purpose in life                          | 11- self-acceptance               |
| 12- Antonelli                                | 13- Cucconi                       |
| 14- Cusullo                                  | 15- Castro-Solano                 |
| 16- Springer                                 | 17- Hauser                        |
| 18- Lee                                      | 19- Essex                         |
| 20- Schmutte                                 |                                   |

۰/۹۸ به‌دست آمد. ریف و کییز (۱۹۹۵) سه پرسش را از مقیاس‌های ۲۰ سؤالی انتخاب کردند. همبستگی‌های به‌دست آمده از مقیاس سه سؤالی با مقیاس اصلی از ۰/۷۰ تا ۰/۸۹ در نوسان بودند. البته همسانی درونی مقیاس‌های سه سؤالی پایین و از ۰/۳۳ تا ۰/۵۶ به‌دست آمد. ریف و کییز (همان‌جا) الگوی تک عاملی، الگوی شش عاملی و الگوی عامل مرتبه دوم را بررسی کردند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که الگوی عامل مرتبه بالاتر برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد. پژوهشگران دیگری نیز ویژگی‌های اندازه‌گیری مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف را بررسی کردند. برای نمونه، کلارک، مارشال<sup>۱</sup>، ریف<sup>۲</sup> و ویتن<sup>۳</sup> (۲۰۰۱) به کمک نسخه سه سؤالی و به منظور بررسی ساختار عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف آن را بر روی شماری از افراد بزرگسال با میانگین سنی ۷۶ سال اجرا کردند. بررسی آنان نشان داد که الگوی شش عاملی تعدیل‌یافته بیشترین برازش را با داده‌ها دارد. چنگ<sup>۴</sup> و چان<sup>۵</sup> (۲۰۰۵) در بررسی ساختار عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف به کمک نسخه چهار سؤالی برای هر مقیاس بر روی یک نمونه از بزرگسالان هنگ کنگی نشان دادند که الگوی شش عاملی بدون عامل مرتبه بالاتر، بهترین برازش را با داده‌ها نشان می‌دهد. کیشیدا<sup>۶</sup> و همکاران (۲۰۰۴) ساختار عاملی پرسش‌نامه به‌زیستی روانشناختی ریف بر روی ۵۷۴ دانشجوی ژاپنی را بررسی کردند و دریافتند که ساختار عاملی پرسش‌نامه ترجمه‌شده به زبان ژاپنی همانند الگوی اصلی ریف است. اسپرینگر و هاسر (۲۰۰۶) نشان دادند که از بین الگوهای سه‌گانه (الگوی تک‌عاملی، الگوی شش عاملی و الگوی سلسله‌مراتبی) الگوی شش عاملی بهترین برازش را در میان سایر الگوها با داده‌ها نشان داده است.

گفتنی است که برخی از بررسی‌ها نیز چندعاملی بودن مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف را مورد حمایت قرار ندادند (هیلسون<sup>۷</sup>، ۱۹۹۷؛ کافکا<sup>۸</sup> و کوزما<sup>۹</sup>، ۲۰۰۲). کافکا و کوزما (همان‌جا) ساختار عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف را بر روی یک نمونه ۲۷۷ نفری بررسی کردند. در این بررسی، نسخه ۲۰ پرسشی برای هر مقیاس به کار برده شد. به کمک تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس ۱۵ عامل استخراج گردید. گرچه ون دیرندانک<sup>۱۰</sup> (۲۰۰۵) کوواریانس‌های عاملی در الگوی شش عاملی را اندازه‌گیری نکرد (البته با فرض اینکه کوواریانس‌ها صفر هستند)، با این وجود در الگوی سلسله‌مراتبی با یک عامل مرتبه بالاتر، این امکان فراهم می‌شود که روابط بین شش

عامل تبیین گردد. با توجه به این که شش عامل با یکدیگر رابطه دارند (کییز، شموتنکین<sup>۱۱</sup> و ریف، ۲۰۰۲؛ ریف و کییز، ۱۹۹۵)، مقایسه یک الگوی شش عاملی بدون کوواریانس با یک الگوی سلسله‌مراتبی که دربردارنده کوواریانس‌ها است، نامناسب به‌نظر می‌رسد (کلارک و همکاران، ۲۰۰۱؛ ون دیرندانک، ۲۰۰۵). ضرایب آلفای کرونباخ نسخه‌های پیشنهادی در بررسی ون دیرندانک (۲۰۰۵) از ۰/۱۷ تا ۰/۹۰ گزارش شده‌اند. اگرچه شاخص‌های برازش مقیاس‌های جدید کمتر از حد مورد انتظار به‌دست آمد، اما بهتر از نسخه‌های اصلی<sup>۱۲</sup> و ۱۴ سؤالی بودند.

در ایران نیز بررسی‌هایی در زمینه به‌زیستی روانشناختی ریف و رابطه آن با سازه‌های روانشناختی دیگر، انجام شده است (شکری، تاجیک اسمعیلی، دانش‌پور، غنایی و دستجردی، ۱۳۸۶؛ شکری، شهرآرای، دانش‌پور و دستجردی، ۱۳۸۶؛ شهرآرای، شکری، دستجردی، دانش‌پور و پاییزی، زیر چاپ). شهرآرای و همکاران (زیر چاپ) نشان دادند که «سبک هویت اطلاعاتی» مقیاس‌های استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی و پذیرش خود را به‌طور مثبت و «سبک هویت سردرگم/اجتنابی» مقیاس‌های استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی و هدف در زندگی را به‌طور منفی پیش‌بینی می‌کنند. «سبک هویت هنجاری» هیچ‌یک از مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف را پیش‌بینی نکرد. در مجموع، یافته‌ها نشان دادند که پرهیز از رویارویی با مسایل مربوط به هویت با به‌زیستی روانشناختی ریف رابطه منفی دارد. هم‌چنین، نتایج نشان دادند که نه تنها وجود تعهد، بلکه شیوه رویارویی با تکالیف و موضوعات مربوط به هویت نیز در پیش‌بینی به‌زیستی روانشناختی ریف افراد بسیار مهم است. اثر مستقیم تعهد هویت بر عملکرد تحصیلی مثبت و معنی‌دار و اثر غیرمستقیم آن نیز تنها از راه خرده‌مقیاس‌های رشد فردی، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی و پذیرش خود بر عملکرد تحصیلی معنی‌دار بود (شکری، تاجیک اسمعیلی و همکاران، ۱۳۸۶). در مجموع، پژوهش شکری، شهرآرای و همکاران (۱۳۸۶) نشان داد که سبک‌های هویت با پیش‌بینی تعهد هویت و به‌زیستی روانشناختی ریف دانشجویان، عملکرد تحصیلی آنان را پیش‌بینی می‌کند.

- |              |                     |
|--------------|---------------------|
| 1- Clarke    | 2- Marshall         |
| 3- Weaton    | 4- Cheng            |
| 5- Chan      | 6- Kishida          |
| 7- Hillson   | 8- Kafka            |
| 9- Kozma     | 10- Van Dierendonck |
| 11- Shmotkin |                     |

با دیگران، هدف در زندگی، و پذیرش خود است که به کمک ۸۴ پرسش ارزیابی می‌شوند. ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه اصلی مقیاس به‌زیستی روانشناختی ریف قابل قبول گزارش شدند (ریف، ۱۹۸۹). ون دیرندانک (۲۰۰۵) ضرایب آلفای کرونباخ را برای نسخه ۱۴ سؤالی در مقیاس‌های استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی و پذیرش خود به ترتیب ۰/۹۰، ۰/۸۰، ۰/۸۳، ۰/۷۷، ۰/۸۴ و ۰/۸۲؛ برای نسخه ۱۴ سؤالی در مقیاس‌های یادشده به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۷، ۰/۷۸، ۰/۷۷، ۰/۷۳، ۰/۶۵ و ۰/۵۸، برای نسخه سه سؤالی به ترتیب ۰/۶۸، ۰/۵۲، ۰/۶۴، ۰/۵۸، ۰/۱۷ و ۰/۵۳ به‌دست داد. چنگ و چان (۲۰۰۵) ضرایب آلفای کرونباخ را برای مقیاس‌های یادشده به ترتیب ۰/۶۳، ۰/۵۵، ۰/۶۵، ۰/۷۰ و ۰/۵۹ گزارش کردند.

برای آماده‌سازی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی، این مقیاس نخست به فارسی ترجمه شد و دو متخصص زبان انگلیسی آن را به انگلیسی برگرداندند. به‌دنبال آن چند نفر از اعضای هیئت علمی، روایی محتوا و تطابق فرهنگی این پرسش‌نامه را تأیید کردند. سپس پرسش‌نامه مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در اختیار دانشجویان قرار گرفت. در دستورالعمل این پرسش‌نامه ضمن ارایه راهنمایی لازم در زمینه چگونگی پاسخ‌دهی، به این نکته اشاره شده بود که دانشجویان از درج نام و نام خانوادگی خودداری نمایند. در پاسخ به پرسش پژوهش، ساختار تک عاملی و شش عاملی و ساختار عاملی سلسله مراتبی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف از طریق تحلیل عاملی تأییدی بررسی شد.

هم‌چنین، برای مقایسه میانگین نمرات دانشجویان دختر و پسر در ابعاد شش‌گانه به‌زیستی روانشناختی ریف، داده‌ها به کمک تحلیل واریانس چندمتغیری تحلیل شدند.

### یافته‌ها

میانگین و انحراف معیار نمره‌های دانشجویان مورد بررسی در مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در **جدول ۱** ارایه شده‌اند. نتایج **جدول ۱** نشان می‌دهد که میانگین نمرات دانشجویان دختر در مقیاس‌های روابط مثبت با دیگران و رشد فردی به‌طور معنی‌داری بیشتر از میانگین نمرات دانشجویان پسر است ( $p < 0/002$ ،  $t = -3/146$ ؛  $p < 0/002$ ،  $t = -3/164$ ). بین دو جنس در دیگر مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف تفاوت معنی‌داری به‌دست نیامد.

بررسی‌های انجام‌شده در زمینه روایی عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی، کم به نظر می‌رسند. با آن‌که روایی عاملی مناسب، روش کارآمدی در بررسی روایی سازه یک مقیاس شمرده می‌شود و در بررسی‌های پیشین، ساختار عاملی پیشنهادشده به‌وسیله ریف (۱۹۸۹) و ریف و کییز (۱۹۹۵) تأیید شده است، برخی از بررسی‌ها با تأکید بر پژوهش کافکا و کوزما (۲۰۰۲) نشان دادند که روایی عاملی RSPWB روشن نیست.

هدف پژوهش حاضر پاسخ به این پرسش بود که از بین ساختارهای عاملی موجود (ساختار تک عاملی، ساختار شش عاملی و ساختار عاملی سلسله مراتبی) کدام یک الگوی اندازه‌گیری قابل قبولی برای نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف فراهم می‌آوردند.

### روش

جامعه آماری پژوهش حاضر را دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه‌های شهر بیرجند تشکیل دادند که در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴ مشغول به تحصیل بودند. از بین دانشجویان یادشده ۳۷۴ نفر (۱۵۸ پسر و ۲۱۶ دختر) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای و تصادفی انتخاب شدند. دانشجویان از رشته‌های مختلف تحصیلی علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی و پزشکی در این پژوهش شرکت کردند. میانگین کالی سن دانشجویان ۲۱/۵۷ سال (انحراف معیار ۴/۰۶، دامنه = ۱۸-۴۵)، میانگین سنی دانشجویان پسر ۲۲/۱۳ سال (انحراف معیار ۴/۹۸، دامنه = ۱۸-۴۵) و میانگین سنی دانشجویان دختر ۲۱/۱۶ سال (انحراف معیار ۳/۱۷، دامنه = ۱۸-۴۲) بود.

در این پژوهش برای بررسی به‌زیستی روانشناختی دانشجویان، مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی به‌زیستی روانشناختی ریف (RSPWB) (۱۹۸۹) به‌کار برده شدند. در مقیاس ۸۴ سؤالی، هر یک از مقیاس‌های شش‌گانه دارای ۱۴ پرسش بوده و پاسخ به هر پرسش با شش گزینه (از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) مشخص می‌شود. بنابراین پیشنهاد ریف (همان‌جا) از نسخه‌های ۱۸ سؤالی (که در آن هر سه پرسش، زیر یکی از مقیاس‌های شش‌گانه بار می‌گیرد) و ۵۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف (که در آن هر سه پرسش زیر یکی از مقیاس‌های شش‌گانه بار می‌گیرد) بهره گرفته شد. ابعاد به‌زیستی روانشناختی ریف دربردارنده مقیاس‌های استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی، روابط مثبت

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار نمره‌های دانشجویان در مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف بر حسب جنس

سطح معنی‌داری	t	مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف		
		کل میانگین (انحراف معیار)	دختر میانگین (انحراف معیار)	پسر میانگین (انحراف معیار)
N.S.	۱/۰۳۱	(۷/۹۴) ۵۰/۸۱	(۷/۴۷) ۵۰/۴۵	(۸/۵۵) ۵۱/۳۱
N.S.	۱/۳۷۲	(۹/۸۸) ۵۵/۵۳	(۹/۳۹) ۵۶/۱۲	(۱۰/۵۲) ۵۴/۷۰
۰/۰۰۲	۳/۱۴۶	(۹/۰۳) ۶۰/۳۷	(۸/۰۳) ۶۱/۶۱	(۱۰/۰۵) ۵۸/۶۷
۰/۰۰۲	۳/۱۶۴	(۱۰/۶۹) ۵۶/۹۸	(۹/۸۶) ۵۸/۴۵	(۱۱/۵۰) ۵۴/۹۵
N.S.	۱/۵۵۵	(۹/۸۶) ۵۸/۷۶	(۹/۵۵) ۵۹/۴۵	(۱۰/۲۵) ۵۷/۸۵
N.S.	۱/۰۱۳	(۱۰/۸۵) ۵۲/۸۵	(۱۰/۶۷) ۵۳/۳۶	(۱۱/۱۱) ۵۲/۲۱

مقدار آماره ام. باکس برای مفروضه همگنی ماتریس‌های واریانس - کوواریانس گرچه به سطح معنی‌داری نزدیک بود، اما معنی‌دار نبود.

نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف به کمک آماره ویلکز لامبدا نشان داد که بین دو جنس تفاوت معنی‌دار وجود دارد ( $p < ۰/۰۰۱$ )، ویلکز لامبدا = ۰/۹۳۸).

از آن‌جا که نتایج به‌دست آمده معنی‌دار است، برای یافتن پاسخ این پرسش که کدام‌یک از مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در معنی‌دار شدن نتیجه مؤثر واقع شدند و برای پرهیز از خطای نوع اول، تصحیح بونفرونی به کار برده شد. نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه نشان داد که از میان مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی، رشد فردی و روابط مثبت با دیگران در ایجاد تفاوت، اثرگذار واقع شده‌اند.

برای مقایسه تفاوت میانگین‌های نمرات پسران و دختران در سطوح شش‌گانه مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف از تحلیل واریانس چند متغیری (MANOVA) بهره گرفته شد. گفتنی است که پیش از اجرای تحلیل واریانس چند متغیری بررسی مفروضه‌های بهنجاربودن توزیع و همگنی ماتریس واریانس - کوواریانس ضروری می‌نمود. از این رو در پژوهش حاضر مفروضه هنجاربودن توزیع به‌وسیله آزمون کولموگروف - اسمیرنوف<sup>۱</sup> و مفروضه همگنی ماتریس‌های واریانس - کوواریانس، آماره «ام. باکس»<sup>۲</sup> به کار برده شد. سطح معنی‌داری آزمون کولموگروف - اسمیرنوف برای توزیع هر یک از سطوح شش‌گانه مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف استقلال، تسلط محیطی، رشد فردی، روابط مثبت با دیگران، هدف در زندگی و پذیرش خود به ترتیب ۰/۰۹۲، ۰/۰۹۴، ۰/۰۸۰، ۰/۰۸۵، ۰/۰۹۱ و ۰/۰۸۷ به‌دست آمد. از این رو مفروضه هنجاربودن توزیع برقرار می‌باشد.

جدول ۲- ماتریس همبستگی بین مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
۱- استقلال					
۲- تسلط محیطی	۰/۵۲*				
۳- رشد فردی	۰/۳۸*	۰/۵۹*			
۴- روابط مثبت با دیگران	۰/۳۸*	۰/۶۲*	۰/۴۷*		
۵- هدف در زندگی	۰/۴۶*	۰/۷۲*	۰/۶۸*	۰/۵۵*	
۶- پذیرش خود	۰/۴۷*	۰/۷۰*	۰/۵۴*	۰/۵۹*	۰/۷۱*

\* $p < ۰/۰۱$

جدول ۳- همبستگی درونی مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف

مقیاس‌ها	سه سؤالی	نه سؤالی	۱۴ سؤالی
استقلال	۰/۲۴	۰/۵۳	۰/۶۰
تسلط محیطی	۰/۳۵	۰/۶۸	۰/۷۷
رشد فردی	۰/۳۴	۰/۵۶	۰/۷۳
روابط مثبت با دیگران	۰/۳۲	۰/۶۶	۰/۷۴
هدف در زندگی	۰/۲۱	۰/۵۸	۰/۷۵
پذیرش خود	۰/۳۴	۰/۶۵	۰/۷۸

الگوی شش عاملی به سادگی یک مجموعه از ویژگی‌ها<sup>۲</sup> است که با وجود برخورداری از پراکندگی، از نظر مفهومی مستقل از یکدیگر هستند.

از روش حداکثر احتمال برای برآورد الگوها، و از آزمون‌های آماری  $\chi^2$ ،  $\chi^2$  بر درجه آزادی ( $\chi^2/df$ )، آزمون برازش مقایسه‌ای<sup>۳</sup> (CFI)، شاخص نیکویی برازش<sup>۴</sup> (GFI) و شاخص نیکویی برازش انطباقی<sup>۵</sup> (AGFI) برای برازش الگوها بهره گرفته شد. یافته‌های مربوط به الگوی اندازه‌گیری قابل قبول برای هر یک از نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در جدول ۴ نشان داده شده‌اند.

اگر شاخص‌های CFI، GFI و AGFI بزرگ‌تر از ۰/۹۵ و شاخص‌های RMSEA<sup>۶</sup> و RMSR<sup>۷</sup> کوچک‌تر از ۰/۰۵ باشد بر برازش مناسب و مطلوب دلالت دارند. همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد در الگوی سلسله‌مراتبی با یک عامل مرتبه دوم، شاخص‌های CFI، GFI و AGFI بزرگ‌تر از ۰/۹۵، مقادیر RMSR و RMSEA کوچک‌تر از ۰/۰۵ و  $\chi^2/df$  نیز کوچکتر از ۲ به دست آمد. بنابراین، این الگو در مقایسه با الگوهای دیگر برای مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی برازش بهتری با داده‌ها نشان می‌دهد.

در الگوی شش عاملی RSPWB شاخص‌های CFI، GFI و AGFI کوچک‌تر از ۰/۹۵، مقادیر RMSR و RMSEA بزرگ‌تر از ۰/۰۵ (به جز RMSEA برای مقیاس سه‌سؤالی) و نسبت  $\chi^2/df$  نیز بزرگ‌تر از دو به دست آمد. بنابراین، این الگو در مقایسه با الگوی سلسله‌مراتبی برای مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی برازش کمتری با داده‌ها نشان می‌دهد.

الگوی تک عاملی RSPWB، یک الگوی اندازه‌گیری نامناسب برای مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی در این نمونه به دست داد. در الگوی تک عاملی RSPWB، غیر از شاخص  $\chi^2/df$  در مقیاس‌های سؤالی سایر شاخص‌ها برازش رضایت بخشی از الگو گزارش نکردند.

نتایج جدول ۴، نشان می‌دهد که بین مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف با یکدیگر رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. جدول ۳، همسانی‌های درونی نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف را نشان می‌دهد. مقیاس‌های ۱۴ سؤالی، نشان‌دهنده پایایی‌های قابل قبول است. در این مقیاس ضرایب آلفای کرونباخ از ۰/۶۰ تا ۰/۷۸ در نوسان بودند. همسانی‌های درونی مقیاس‌های نه سؤالی در مقایسه با مقیاس‌های ۱۴ سؤالی کمتر و در عین حال قابل قبول به دست آمد. در این مقیاس ضرایب آلفای کرونباخ از ۰/۵۳ تا ۰/۶۸ نوسان داشتند. نتایج مقیاس‌های سه‌سؤالی نیز نشان داد که این مقیاس‌ها از نظر درونی ناهمسان هستند. ضرایب آلفای کرونباخ برای بررسی همسانی درونی مقیاس‌های سه‌سؤالی از ۰/۲۱ تا ۰/۳۵ در نوسان بود.

برای ارزیابی نیکویی برازش هر یک از الگوهای یادشده برای نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی، تحلیل عاملی تأییدی به کار برده شد. در این پژوهش، تحلیل عاملی تأییدی به کمک نرم‌افزار لیزرل نسخه ۸/۵ بر روی الگوی تک عاملی، الگوی شش عاملی و الگوی سلسله‌مراتبی (الگوی شش عاملی با یک عامل مرتبه دوم) انجام شد. یک الگوی تک عاملی نشان داد که همه پرسش‌ها بدون تفکیک به سمت یک سازه واحد نشانه می‌روند. یک الگوی عاملی مرتبه دوم، یک ساختار سلسله‌مراتبی را نشان می‌دهد که تمایز سازه‌های شش‌گانه و هم‌چنین وجود یک فراسازه<sup>۱</sup> به‌زیستی روانشناختی را بازشناسی می‌کند. یک

- 1- meta-construct
- 2- constellation of traits
- 3- Comparative Fit Index
- 4- Goodness of Fit Index
- 5- Adjusted Goodness of Fit Index
- 6- Root Mean Square Error of Approximation
- 7- Root Mean Square Residual

جدول ۴- آماره‌های نیکویی برازش برای الگوهای اندازه‌گیری درباره نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف

الگو	$\chi^2$	Df	$\chi^2/df$	<sup>۱</sup> CFI	<sup>۲</sup> GFI	<sup>۳</sup> AGFI	<sup>۴</sup> RMSR	<sup>۵</sup> RMSEA
<b>مقیاس‌های سه‌سؤالی</b>								
الگوی تک عاملی	۲۸۸/۱۰	۱۳۵	۲/۱۳	۰/۸۵	۰/۹۰	۰/۸۸	۰/۷۲	۰/۰۶
الگوی چندعاملی با شش عامل مرتبه اول	۱۸۷/۳۹	۱۲۰	۱/۵۶	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۹۱	۰/۶۳	۰/۰۴۲
الگوی سلسله مراتبی با یک عامل مرتبه دوم	۱۷/۴۹	۱۴	۱/۹۶	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۰۴۲	۰/۰۵
<b>مقیاس‌های نه‌سؤالی</b>								
الگوی تک عاملی	۲۵۰۳/۰۸	۱۳۷۷	۱/۸۲	۰/۸۵	۰/۶۷	۰/۶۵	۰/۰۸	۰/۰۷۶
الگوی چندعاملی با شش عامل مرتبه اول	۳۲۱۷/۳۳	۱۳۶۲	۲/۳۶	۰/۸۶	۰/۶۹	۰/۶۶	۰/۰۷۹	۰/۰۷۲
الگوی سلسله مراتبی با یک عامل مرتبه دوم	۳۰/۷۳	۱۶	۱/۹۲	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۳	۰/۰۲	۰/۰۴
<b>مقیاس‌های ۱۴ سؤالی</b>								
الگوی تک عاملی	۴۹۳۵/۸۵	۸۵۰	۵/۸۰	۰/۸۵	۰/۶۵	۰/۶۰	۰/۰۸۸	۰/۰۸۳
الگوی چندعاملی با شش عامل مرتبه اول	۸۲۱۸/۳۳	۳۳۸۷	۲/۴۳	۰/۹۳	۰/۹۱	۰/۸۹	۰/۰۶۵	۰/۰۷۱
الگوی سلسله مراتبی با یک عامل مرتبه دوم	۳۲/۴۶	۱۷	۱/۹۰	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۵	۰/۰۲	۰/۰۴

1- Comparative Fit Index; 2- Goodness of Fit Index; 3- Adjusted Goodness of Fit Index; 4- Root Mean Square Residual; 5- Root Mean Square Error of Approximation

### بحث

پژوهش حاضر با هدف پاسخ به این پرسش که از میان ساختارهای عاملی موجود (ساختار تک عاملی، ساختار چندعاملی و ساختار عاملی سلسله مراتبی) کدام یک الگوی اندازه‌گیری قابل قبولی برای هر یک از نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف فراهم می‌آورد، انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد، در حالی که الگوی چندعاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در هر یک از نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد، الگوی سلسله مراتبی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف برای هر یک از نسخه‌های مزبور برازش بهتری با داده‌ها به دست می‌دهد. هم‌چنین نتایج نشان دادند که در این نمونه، الگوی تک‌عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف برای هر یک از نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی یک الگوی اندازه‌گیری غیر قابل قبول ارائه می‌کند. در این پژوهش هم‌سو با یافته‌های ریف و کیز (۱۹۹۵)، ضرایب آلفای کرونباخ برای مقیاس سه‌سؤالی قابل قبول نبود. به بیان دیگر، با آن‌که

ساختار عاملی سلسله مراتبی برای مقیاس سه‌سؤالی نشان می‌دهد که این مقیاس از رویی ساده قابل قبولی برخوردار است، اما هم‌سو با یافته‌های چنگ و چان (۲۰۰۵) ضرایب آلفای کرونباخ پایین، بر ضرورت طراحی مقیاس‌هایی با پرسش‌های بیشتر تأکید می‌کنند.

یافته‌های پژوهش حاضر درباره این که کدام یک از ساختارهای عاملی نام‌برده، برازش بهتری با داده‌ها نشان می‌دهد با یافته‌های ریف و کیز (۱۹۹۵) و ریف (۱۹۸۹) هم‌سو و با یافته‌های بررسی‌های اسپرینگر و هاوسر (۲۰۰۶)، کلارک و همکاران (۲۰۰۱) و چنگ و چان (۲۰۰۵) ناهماهنگ است. به بیان دیگر، در پژوهش حاضر از بین ساختارهای عاملی موجود الگوی عاملی سلسله مراتبی (یا یک عامل مرتبه دوم) هم‌سو با برخی از بررسی‌های پیشین، برازش بهتری با داده‌ها نشان داد. تأیید ساختار عاملی سلسله مراتبی با یک عامل مرتبه دوم می‌تواند نشان‌دهنده یک ساختار سلسله مراتبی باشد که تمایز بین ابعاد شش‌گانه و وجود یک فراسازه به‌زیستی روانشناختی را مورد تأکید قرار می‌دهد.



پژوهش‌های کلارک و همکاران (۲۰۰۱)، ریف و ریفتی روانشناختی ریف و نقش عواملی هم‌چون روایی عاملی، همبسته‌های روانشناختی، اجتماعی، جمعیت‌شناختی و زیست‌شناختی تأکید نمودند. ریف و سینگر (همان‌جا) با بازبینی بررسی‌های انجام‌شده درباره روایی عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف از جمله کافکا و کوزما (۲۰۰۲)، چنگ و چان (۲۰۰۵)، اسپرینگر و هاوسر (۲۰۰۶) و کلارک و همکاران (۲۰۰۱)، دریافتند که تنها در بررسی کافکا و کوزما (۲۰۰۲) از الگوی شش‌عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف حمایت نشده است. ریف و سینگر (۲۰۰۶) برای کم‌اهمیت جلوه‌دادن و تبیین یافته بررسی کافکا و کوزما (۲۰۰۲) که در آن ساختار عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف به کمک تحلیل مولفه‌های اصلی با چرخش واریماکس بررسی شده بود، بر این نکته تأکید کردند که بین حجم نمونه ( $N=277$ ) و شمار مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف (۱۲۰ پرسش) تناسبی به چشم نمی‌خورد.

ریف و سینگر و لاو<sup>۱</sup> (۲۰۰۴) در بررسی رابطه میان ابعاد شش‌گانه به‌زیستی روانشناختی و علایم زیستی، قلبی-عروقی، عصبی، درون‌ریز و دستگاه ایمنی در یک نمونه از زنان کهنسال ( $N=135$ ) نشان دادند که الگوهای متمایزی از مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف برای هر یک از علایم زیستی یادشده قابل شناسایی است. برای نمونه، الگوهای روزانه ترشح کورتیزول به‌طور معنی‌داری با هدف در زندگی و رشد فردی در پاسخ‌دهندگان بالای ۷۵ سال در رابطه نشان داده شده است. به بیان دیگر، همواره با بالا رفتن هدف در زندگی و رشد فردی، از مقدار ترشح کورتیزول کاسته می‌شود. هم‌چنین عامل استقلال با سطح نوراپی‌نفرین رابطه مثبت نشان داد؛ در حالی که هدف در زندگی رابطه منفی و معنی‌داری با اندازه‌های ایمنی / التهابی نشان داد. این بررسی‌ها نشان دادند که ابعاد شش‌گانه به‌زیستی روانشناختی، الگوهای متمایزی از رابطه را با همبسته‌های زیست‌شناختی دارند.

در پایان ریف و سینگر (۲۰۰۶) با تأکید بر چندبعدی بودن الگوی به‌زیستی روانشناختی، نقش این الگو را در ایجاد رویکرد درمانی موسوم به «به‌زیستی درمانی» (فاوا<sup>۱</sup>، رافانلی<sup>۱</sup>، گرندی<sup>۱۱</sup>، کانتی<sup>۱۲</sup> و بلارادو<sup>۱۳</sup>، ۱۹۹۸؛ فاوا، روینی<sup>۴</sup>، رافانلی، فینوس<sup>۱۵</sup>، کانتی و گرندی، ۲۰۰۴؛ فاوا، ۱۹۹۹) مهم دانستند. این رویکرد درمانی هنگامی که نشانه‌های اصلی افسردگی کاهش یافته است اما خطر بازگشت آن هم‌چنان بالا است، به کار برده می‌شود. در این رویکرد از افراد خواسته می‌شود با تمرکز بر رویدادهای مثبت زندگی خود، آنها را ثبت نمایند. پس از آن درمانگر به بسط معنای روابط مثبت با دیگران می‌پردازد. هم‌چنین، درمانگر آشکار می‌سازد که

ریف و سینگر (۲۰۰۶) بر ساختار چندبعدی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف و نقش عواملی هم‌چون روایی عاملی، همبسته‌های روانشناختی، اجتماعی، جمعیت‌شناختی و زیست‌شناختی تأکید نمودند. ریف و سینگر (همان‌جا) با بازبینی بررسی‌های انجام‌شده درباره روایی عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف از جمله کافکا و کوزما (۲۰۰۲)، چنگ و چان (۲۰۰۵)، اسپرینگر و هاوسر (۲۰۰۶) و کلارک و همکاران (۲۰۰۱)، دریافتند که تنها در بررسی کافکا و کوزما (۲۰۰۲) از الگوی شش‌عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف حمایت نشده است. ریف و سینگر (۲۰۰۶) برای کم‌اهمیت جلوه‌دادن و تبیین یافته بررسی کافکا و کوزما (۲۰۰۲) که در آن ساختار عاملی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف به کمک تحلیل مولفه‌های اصلی با چرخش واریماکس بررسی شده بود، بر این نکته تأکید کردند که بین حجم نمونه ( $N=277$ ) و شمار مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف (۱۲۰ پرسش) تناسبی به چشم نمی‌خورد.

هم‌چنین ریف و سینگر (۲۰۰۶) برای تبیین الگوی چندبعدی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف بر نقش همبسته‌های روانشناختی به‌زیستی تأکید نمودند. بررسی رابطه میان هدف‌های حرفه‌ای و هدف در زندگی (کار<sup>۱</sup>، ۱۹۹۷)، رابطه بین وضعیت هویت فرد بزرگسال و تسلط محیطی و رشد فردی آینده او (هلسون<sup>۲</sup> و اسریواستاوا<sup>۳</sup>، ۲۰۰۱)، رابطه میان سبک‌های هویت و تعهد هویت با مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف در دانشجویان (شهرآرای و همکاران، زیر چاپ؛ شکری، تاجیک اسماعیلی و همکاران (۱۳۸۶)، رابطه بین هوش هیجانی و روابط مثبت با دیگران (لوپز<sup>۴</sup>، سالوی<sup>۵</sup> و استراس<sup>۶</sup>، ۲۰۰۳) و در نهایت رابطه بین سبک‌های هویت و مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان (شکری، شهرآرای و همکاران، ۱۳۸۶) دارای اهمیت است. بررسی‌های یادشده نشان می‌دهند که مقیاس‌های شش‌گانه به‌زیستی روانشناختی یا زیرمجموعه‌های آنها در هنگام مطالعه روابط میان هر یک از این مقیاس‌ها با سازه‌های روانشناختی به یک شیوه یکسان عمل نمی‌کنند.

ریف و سینگر (۲۰۰۶) با تأکید بر الگوی چندبعدی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی، جمعیت‌های گوناگون در

- |               |               |
|---------------|---------------|
| 1- Carr       | 2- Helson     |
| 3- Srivastava | 4- Lopes      |
| 5- Salovey    | 6- Straus     |
| 7- Hughes     | 8- Love       |
| 9- Fava       | 10- Rafanelli |
| 11- Grandi    | 12- Conti     |
| 13- Belluardo | 14- Ruini     |
| 15- Finos     |               |

درباره ساختار عاملی هر یک از نسخه‌های به‌زیستی روانشناختی در نمونه‌های متفاوت ضرورتی انکارناپذیر است.

### سپاسگزاری

از معاونت پژوهشی دانشگاه تربیت معلم تهران به‌دلیل حمایت مالی از طرح پژوهشی حاضر قدردانی می‌شود.

دریافت مقاله: ۱۳۸۵/۱۱/۱۷؛ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۸۶/۴/۱۸؛

پذیرش مقاله: ۱۳۸۶/۶/۵

### منابع

شکری، امید؛ تاجیک اسمعیلی، عزیزا...؛ دانشورپور، زهره؛ غنایی، زیبا؛ دستجردی، رضا (۱۳۸۶). تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و به‌زیستی روانشناختی: نقش تعهد هویت. *فصلنامه تازه‌های علوم شناختی*، سال نهم، شماره ۲، ۳۳-۳۶.

شکری، امید؛ شهرآرای، مهرناز؛ دانشورپور، زهره؛ دستجردی، رضا (۱۳۸۶). تفاوت‌های فردی در سبک‌های هویت و عملکرد تحصیلی: نقش تعهد هویت و به‌زیستی روانشناختی. *پذیرفته‌شده در فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی*، سال اول، شماره ۱، ۲۹-۱۶.

شهرآرای، مهرناز؛ شکری، امید؛ دانشورپور، زهره؛ دستجردی، رضا؛ پاییزی، مریم (زیر چاپ). مطالعه رابطه بین سبک‌های هویت با به‌زیستی روانشناختی.

*پذیرفته‌شده در فصلنامه پژوهش‌های روانشناختی.*

Antonelli, E., & Cucconi, L. (1998). Effects of retirement on psychological well-being, the self-concept, and self-esteem. *Ricerche Di Psicologia*, 22, 27-55.

Carr, D. S. (1997). The fulfillment of career dreams at midlife: Dose it matter for women's mental health? *Journal of Health and Social Behavior*, 38, 331-344.

Cheng, S. T., & Chan, A. C. M. (2005). Measuring psychological well-being in the Chinese. *Personality and Individual Differences*, 38, 1307-1316.

Clarke, P. J., Marshall, V. W., Ryff, C. D., & Weaton, B. (2001). Measuring psychological well-being in the Canadian study of health and aging. *International Psychogeriatrics*, 13, 79-90.

Cusullo, M. M., & Castro-Solano, A. (2001). Adolescent students' perception of psychological well-being meaning. *Revista Iberoamericana de Diagnostico Evaluacion Psicologica*, 12, 57-70.

Fava, G. A. (1999). Well-being therapy: Conceptual and technical issues. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 68, 171-179.

چگونه فرایندهای فکری بیمار، تجارب آنان را از این رویدادهای مثبت تضعیف می‌کند. ریف و سینگر (۲۰۰۶) بر این باورند متخصصانی که در تلاشند به کمک یک نظریه به‌زیستی به بهبود زندگی افراد کمک کنند، در می‌یابند که این ابعاد شش‌گانه در ارتباط با مسایلی که بیمار از خود نشان می‌دهد تأثیر یکسانی ندارند. به بیان دیگر، تفاوت در چالش‌های فراسوی هر بیمار می‌تواند با تفاوت در هر یک از ابعاد به‌زیستی روانشناختی رابطه نشان دهد. از این رو با توجه به معنای مفهومی و مراجع تجربی برای هر بُعد، درمانگر می‌تواند درمان را با توجه به آسیب‌پذیری‌های منحصر به فرد و نقاط قوت هر بیمار تنظیم کند.

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر در تأیید الگوی سلسله‌مراتبی با یک عامل مرتبه دوم در مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی و پس از آن الگوی شش‌بُعدی در هر یک از مقیاس‌های یادشده بود؛ در حالی که الگوی تک‌بُعدی یک الگوی اندازه‌گیری غیرقابل قبول برای مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی RSPWB به‌نظر می‌رسد. الگوی سلسله‌مراتبی با یک عامل مرتبه دوم و سپس الگوی شش‌بُعدی می‌تواند به مثابه گزینه‌های محتمل برای نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف مورد توجه قرار گیرند.

به‌طور کلی پژوهش حاضر هم‌سو با یافته‌های بررسی‌های انجام‌شده، تلاش در راستای ایجاد الگوی چندبُعدی سلامت جسمانی و روانشناختی را بیش از پیش مورد تأکید قرار می‌دهد. بی‌گمان در این مسیر ساخت مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف یک تلاش برجسته و ارزشمند ارزیابی شده و این خط پژوهشی ستودنی است. یافته‌های بررسی حاضر با حمایت از ساختار عاملی سلسله‌مراتبی در بررسی روایی سازه نسخه‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی مقیاس به‌زیستی روانشناختی ریف، این نوید را به همراه دارد که افزون بر تمایز سازه‌های شش‌گانه، وجود یک فراسازه به‌زیستی روانشناختی دارای اهمیت است. همان‌گونه که پیش از این نیز اشاره شد، احساس نیاز فزاینده به انجام بررسی‌های تجربی دیگر به منظور بررسی ساختار عاملی هر یک از مقیاس‌های به‌زیستی روانشناختی ریف با بهره‌گیری از نمونه‌های متفاوت ضروری است.

بررسی ساختار عاملی مقیاس‌های سه، نه و ۱۴ سؤالی بر روی یک نمونه واحد، از محدودیت‌های پژوهش حاضر به‌شمار می‌رود. از این رو نیاز به گردآوری شواهدی تجربی

- Fava, G. A., Rafanelli, C., Grandi, S., Conti, S., & Belluardo, P. (1998). Prevention of recurrent depression with cognitive behavioral therapy. *Archives of General Psychiatry*, 55, 816-821.
- Fava, G. A., Ruini, C., Rafanelli, C., Finos, L., Conti, S., & Grandi, S. (2004). Six year outcome of cognitive behavior therapy for prevention of recurrent depression. *American Journal of Psychiatry*, 161, 1872-1876.
- Helson, R., & Srivastava, S. (2001). Three paths of adult development: Conservers, seekers, and achievers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 995-1010.
- Hillson, J. M. (1997). *An investigation of positive individualism and positive relations with others: Dimensions of personality*. Ontario: University of Western Ontario.
- Kafka, G. J., & Kozma, A. (2002). The construct validity of Ryff's Scales of Psychological Well-being (SPWB) and their relationship to measures of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 57, 171-190.
- Keyes, C. L., & Lopez, S. J. (2002). Toward a science of mental health. In C. R. Snyder, & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* (pp. 45-59). Oxford: Oxford University Press.
- Keyes, C. L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. D. (2002). Optimizing well-being: The empirical encounter of two traditions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 1007-1022.
- Kishida, Y., Kitamura, T., Gatayama, R., Matsuoka, T., Miura, S., & Yamabe, K. (2004). Ryff's Psychological Well-being Inventory: Factorial structure and life history correlates among Japanese university students. *Psychological Report*, 94, 83-103.
- Lopes, P. N., Salovey, P., & Straus, R. (2003). Emotional intelligence, personality, and the perceived quality of social relationships. *Personality and Individual Differences*, 35, 641-658.
- Mangelli, L., Gribbin, N., Buchi, S., Allard, S., & Sensky, T. (2002). Psychological well-being rheumatoid arthritis: Relationship to disease variables and affective disturbance. *Psychotherapy & Psychosomatics*, 71, 112-116.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or it is explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069-1081.
- Ryff, C. D. (1991). Possible selves in adulthood and old age: A tale of shifting horizons. *Psychology and Aging*, 6, 286-295.
- Ryff, C. D., Lee, Y. H., Essex, M. J., & Schmutte, P. S. (1994). My children and me: Midlife evaluations of grown children and of self. *Psychology and Aging*, 9, 195-205.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-727.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 19, 1-28.
- Ryff, C. D., Keyes, C. L. M., & Hughes, D. L. (2004). Psychological well-being in MIDUS: Profiles of ethnic/racial diversity and life course uniformity. In O.G. Brim, C. D. Ryff, R. C. Kessler (Eds.), *How healthy are we? A national study of well-being at mid-life*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ryff, C. D., Singer, B. H., & Love, G. D. (2004). Positive health: Connecting well-being with biology. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 359, 1383-1394.
- Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2006). Best news yet on the six-factor model of well-being. *Social Science Research*, 35, 1103-1119.
- Springer, K. W., & Hauser, R. M. (2006). An assessment of the construct validity of Ryff's Scales of Psychological Well-being: Method, mode, and measurement effects. *Social Science Research*, 35, 1080-1102.
- Taylor, S. E., Lerner, J. S., Sherman, D. K., Sage, R. M., & McDowell, N. K. (2003a). Are self-enhancing cognitions associated with healthy or unhealthy biological profiles? *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 605-615.
- Taylor, S. E., Lerner, J. S., Sherman, D. K., Sage, R. M., & McDowell, N. K. (2003b). Portrait of the self-enhancer: Well adjusted and well liked or maladjusted and friendless? *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 165-176.
- Van Dierendonck, D. (2005). The construct validity of Ryff's Scales of Psychological Well-being its extension with spiritual well-being. *Personality and Individual Differences*, 36, 629-643.

## A Study of Factor Structure of 3, 9 and 14-item Persian Versions of Ryff's Scales Psychological Well-being in University Students

Shokri, O., Kadivar, P., Farzad, V., Daneshvarpour, Z., Dastjerdi, R., & Paezi, M. (2008). A study of factor structure of 3, 9 and 14-item Persian versions of Ryff's Scales Psychological Well-being in university students. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 14, 152-161.

### Abstract

**Objectives:** The aim of the research was to examine the factor structure of 3, 9 and 14-item Persian versions of Ryff's Scales of Psychological Well-being (RSPWB) that encompasses six domains: self-acceptance, positive relations with others, autonomy, environmental mastery, purpose in life, and personal growth.

**Method:** A 14-item version of RSPWB was administered to a sample of 374 university students (158 male and 216 female) who were selected using multi-stage cluster sampling. Three competing models for each of 3, 9 and 14-item versions were evaluated using confirmatory factor analysis (CFA). Data were analyzed using affirmative factor analysis, and multivariate analysis of variance.

**Results:** CFA revealed that while the multidimensional Ryff's Scales of Psychological Well-being model in the 3, 9 and 14-item versions had an acceptable fit to the data, the hierarchical RSPWB model demonstrated a superior fit in mentioned versions. Also, the unidimensional scales of RSPWB was shown to be an unacceptable measurement model in this sample in the 3, 9 and 14-item versions.

**Conclusion:** Obtained results replicated some of the previous findings and supported the RSPWB's multidimensionality and supported the super-order factor model in which RSPWB is composed of six relatively distinct dimensions.

**Key words:** *Ryff's Scales of Psychological Well-being, affirmative factor analysis, students*

*Omid Shokri\**, *Parvin Kadivar*<sup>a</sup>,  
*Valiollah Farzad*<sup>b</sup>, *Zohreh*  
*Daneshvarpour*<sup>c</sup>, *Reza Dastjerdi*<sup>d</sup>,  
*Maryam Paezi*<sup>e</sup>

\* Corresponding author: Postgraduate student of Educational Psychology, Tehran Tarbiat-moalem University, Building No. 149, Khaghani St., Enghelab Ave., Tehran, Iran, IR.

Fax: +9821-88825580

E-mail: oshokri@yahoo.com

<sup>a</sup> PhD. in Educational Sciences, Professor of Tehran Tarbiat-moalem University; <sup>b</sup> PhD. in Educational Psychology, Assistant Prof. of Tehran Tarbiat-moalem University; <sup>c</sup> MA. in General Psychology, Tehran Tarbiat-moalem University; <sup>d</sup> Postgraduate student in Educational Psychology, Tehran Tarbiat-moalem University; <sup>e</sup> MA. in Educational Psychology, Tehran Tarbiat-moalem University.